

AZ EMBER

GÖNDÖR FERENC POLITIKAI HETILAPJA

Az Ember

„Az Ember” mult heti száma nem jutott el az olvasók kezébe. Ennek a szomorú ténynek ugynevezett „technikai akadályai” voltak. Az olvasó előtt nem egészen ismeretlenek ezek a technikai akadályok, amelyek öt esztendő emigrációnk során gyakorta szegték útját „Az Ember” pontos megjelenésének. Néha hetekre, sőt hónapokra is belénk folytatták a szót a technikai akadályok, amelyek egyébiránt leterítették a küzdők sorából az emigrációs sajtó minden termékét, végleg elnémították a „Bécsi Magyar Ujság”-ot és a „Jövő”-t. Egymás után dőltek ki a sorból az emigrációs újságok és magára maradt az ugynevezett harctéren „Az Ember”, amelyik öt esztendővel ezelőtt egymaga kezdte a küzdelmet, sokáig társtalanul folytatta, majd hatalmas emigrációs sajtóapparátus egyik szerény tagjaként vitte és most hosszú hónapok óta megint árván, egyedül végzi „Az Ember” a munkát, teljesíti a kötelességet: harcolni a fehér terror rendszerre és kormányzata ellen. És a mult héten fölmerültek ama bizonyos jólismert „technikai akadályok”, amelyek megakadályozták, hogy elvigyük a mi különböző országok vándorútjain bolyongó olvasóinkhoz, társainkhoz a biztatás és a vigasztalás olykor nem is olyan mélyen átértett szavait.

A „technikai akadályok” című betegség magyar nyelvre lefordítva azt jelenti, hogy az anyagi eszközeink fogytak el, hogy nincsen pénzünk a lap előállításához. A mult héten nem tudtuk kifizetni a nyomdászamlánkat és ezért nem jelenhetett meg „Az Ember”. Kénytelenek vagyunk ilyen brutális öszintevéggel beszélni az olvasókhöz, nemcsak azért, mert nem tudunk hazudni, hanem mert fel szeretnénk rázni dermedt közönyéből még idejében azt a magyarságot, amelynek támogatásától függ „Az Ember” létezése. Nem akarjuk, hogy bárki is azt mondhasssa, netalán megszűnésünk esetén, hogy ő nem tudta, hogy ilyen komoly a helyzet, mert ha tudta volna, akkor teljesítette volna a kötelességét és nem engedte volna elbukni az emigráció egyetlen újságját. Hát ezennel megüzenjük mindazoknak, akiket netán érdekel, hogy a helyzet fölöttébb komoly és „Az Ember” további megjelenése attól függ, hogy olvasóink és előfizetőink milyen mértékben kívánják, és tudják teljesíteni a lappalszembelen fennálló kötelességeiket. Csak akkor tudjuk „Az Ember” zavartalan megjelenését biztosítani, ha minden előfizetőnk sürgősen beküldi hátrálékos előfizetési díját és egyúttal minden hívünk és barátunk igyekszik „Az Ember”-t új előfizetők gyűjtésével támogatni. A helyzet komoly és a szó szoros értelmében életveszedelemes, a szükség halaszthatatlanul sürgős intézkedéseket kíván és a gyors cselekvés utolsó órájához érkezünk el.

Akik tehát azt gondolják, hogy az emigráció teljes elnémulása mégis csak nagyon szomorú és kárhuzatos dolog volna, akik azt hiszik hogy ennek a legutolsó életmegnyilvánulásunknak nem

szabad elmaradnia, akik úgy gondolják, hogy a bujdosók ezreinek és a magyar börtönlakóknak szempontjából egyrészt, másrészt a még mindig vígan grasszáló magyarországi reakció külföldi ostromozása okából másrészt, szükség van arra, hogy „Az Ember” utolsó, csepp véreig őrzött és védett nehéz posztján továbbra is teljesítse önként vállalt kötelességét, azok siessenek a segítségünkre, terjesszék ezt az újságot, fizessenek elő „Az Ember”-re és ezen lapszámunkhoz mellékelt előfizetési gyűjtőve felhasználásával, új előfizetőket toborozzanak és minden célra befizetett összeget azonnal juttassanak el „Az

Ember” kiadóhivatalához (Wien, V., Hamburgerstr. 20) hogy ily módon elháríthassuk azokat a sívár „technikai akadályokat”, amelyek hétről-hétre újra fenyegetnek bennünket azzal, hogy belénk fojtják a szót. Kérjük emigrációs társainkat éppen úgy, mint az utódállamok fölvilágosodott, haladó szellemű egész magyarságát, hogy segítsenek nekünk, hogy továbbra is ittmaradhassunk európai őrhelyünkön, azon a pódiumon, ahonnan messzire elhangzik a szó, a bírálat és a számonkérés kemény vádoló szava. Nincsennek személyes szempontjaink, bennünk, elfojthatatlan erővel él ma is a magyar szenvedőkkel való

mélyéges szolidaritás s öt esztendő néhez harcai, megrendítő csalódásai, kiábrándultságai után a mai meglehetősen reménytelen helyzetünkben, elszigetelten, magunkra hagyatva egyedül, de egészen és fájdalmasan egyesegyedül mi még mindig teljesíteni szeretnénk váltalt kötelességünket és nem szeretnénk itt hagyni a posztot, ahol vigasz nélküli, mindenkitől cserbenhagyott de mégis mégis igaz ügyünkért harcolnunk rendeltetett. Férfiasan, kertelgetés nélkül bevalljuk ime, hogy bajban vagyunk és harsány hangon kiáltjuk azok felé, akiket illet: — Segítségl!

Jászi Oszkár nyilatkozik külföldi utjáról

Jászi Oszkár az októberi forradalomnak egyik legértékesebb előharcosa propaganda körutat tartott Amerikában, ahonnan a legutóbbi időben visszaérkezett Bécsbe. Jászi fölbecsülhetetlen jelentőségű munkát végzett Amerikában az ottani közvélemény fölvilágosítása tekintetében. Megkértük őt, hogy mondja el „Az Ember” számára amerikai élményeit és azokat a benyomásokat, amelyeket hazafelé való útjában a nyugati államokból szerzett. Jászi Oszkár a következő nagyérdéki nyilatkozatot tette „Az Ember” szerkesztője előtt:

— Tuzott remények és optimizmus nélkül mentem Amerikába — tehát nem csalatkozhattam. Eleitől fogva tisztában voltam vele, hogy én a magyar politikai helyzetét Amerikából nem változtathatom meg. Sem én, sem senki. A mit okosan remélhettem, csak annyi volt, hogy Horthy ágensek és bankárok tendenciózus hamisításaival és ferdítéseivel szemben megismertessem Magyarországot mai igazi helyzetét és problémáit, barátokat szerezzek a magyar demokrácia ügyének és összeköttetéseket létesítsek az amerikai magyarság és az októberista emigráció között.

— Azt hiszem, hogy ezt a szerény feladatot a rendkívüli nehézségek dacára nem minden siker nélkül hajtottam végre. Legalább is olyan nagy körben és nyilvánosság előtt, mint gróf Apponyi Albert tette volt a horthysta rendszer „liberális szárnya” (mert a gróf politikája tényleg ezt a platformot jelenti) érdekében, sikerült nekem a legjobb amerikai közvélemény — a liberális és radikális sajtó, az egyetemek, főiskolák és gazdasági szervezetek közvéleménye — előtt megismertetni a liberális és a szocialista Magyarország irtozatos szenvedéseit s azt a nagy veszedelmet, melyet a mai terrorista diktatura jelent Középeurópa békéje és kulturája szempontjából. Részletesen fejtettem ki és bizonyítottam, hogy a Duna medencéjében sem a nemzeti kérdést, sem a gazdasági kérdést megoldani nem lehet mindaddig, míg a feudális habsburgista magyar oligarchia s a vele szövetszövetkező uszora-kapitalizmus titokban revancheháborút készít elő s az ország nyomorgó népéből fegyveres erővel sajtolja ki néhány tízezer családus mun-

kanélküli jövedelmét. Ráműttem az egész mai Európa szerfelett bizonytalan és veszedelmes egyensúlyállapotára s azt bizonyítottam, hogy a konföderációs elv elfogadása nélkül (a melyből az Egyesült Államok adták a legfényesebb leckét az emberiségnek) az európai kontinens életképtelen s új haborukban fog telemészlődni.

Több, mint hatvan angol előadásban és beszédben — nem egyszer 2-3000 főiskolai hallgató előtt — fejtegettem ezeket a gondolatokat (kitérve az európai helyzet sulyos ideológiai és tudományos krízisére is: az erőszak elméletekre, a marxizmus válságára, a bolsevizmus csődjére s a régi pacifizmus impotenciájára stb.) s az az érzésem, hogy az amerikai progresszív közvéleményben sok megértéssel és rokonszenvvel találkoztam úgy az általános elvi, mint a magyar problémát illető fejtegetéseimben.

Szorosan vett amerikai munkám annyira kimerítő és fárasztó volt, hogy az amerikai magyar társadalommal aránylag csak kevesebbet foglalkoztam. Ezt az ügy sérelme nélkül tehettem, mivel ezt a munkát Hock János színes egyénisége melegevel és apostoli buzgalommal teljesítette. Valahányszor azonban a magyar kolónia előtt beszéltem — akár New-Yorkban, akár Chicagóban, vagy St. Louisban, vagy Los Angelesben vagy egyebütt — meggyőződhettem róla, hogy az amerikai magyarság tulnyomó többsége mindenütt lelke egész melegével karolja fel az októberi programot, ha annak igazi jelentőségét — a horthysta és a bolsevista kutmérgezéssel szemben — tisztán megérti. A fehér papság, a zsidó pénzváltók és a moszkvai ügynökök minden demagógiája ellenére a Károlyi Mihály alakja még mindig szimbóluma maradt egy jobb és becsületebb Magyarországnak.

Milyen az amerikai magyarság helyzete?

— Az amerikai magyarság helyzete általában igen szomorú s a nagyban — egészben derült amerikai kép sötét színfoltjaihoz tartozik. Persze ezt az ítéletet nem gazdasági vonatkozásban mondom, hisz az amerikai magyarság gazdasági helyzete a honi állapotokhoz képest egyenesen rózsás. Néhány évi munka után igen sokan házat vásárol-

nak, sőt egy kis Ford-autót is tartanak. De nagy átlag is olyan viszonyok között él, melyekre a nyomorgó magyar középosztály mint valami utópiára tekinthetne fel. Ennek dacára az amerikai magyarság helyzete mégis nyomasztó — a lelki oldalon. Hideg, szomorú lelke izoláltság az amerikai magyarság élete. A régi házat elveszítették és újat nem szereztek. Angolul nem tanultak meg s a körülöttük kömpölygő gigantikus amerikai élet, mint valami veszedelmes szörnyeteg — a Verhaeren „Ville tentaculaire”-ja — jelenik meg lelki szemek előtt. Az eredmény: minden kulturélet teljes hiánya s titkos busulás a borocska mellett a névleg „dry” (alkoholmentes) korcsmában. A magyar föld szomorú kulturálanságának átkos levevegője az új hazában is ránehezedik a kivándorolt magyarrá. Mig az otthoni olasz vagy német vagy ír kultúra védi és oltalmazza a emigrált honfitársat is (komoly gazdasági és kulturális tömörülésekkel): addig a magyar menekült minden támasz és tanácsadó nélkül áll a messze idegenben, teljesen kiszolgáltatva annak a „magyar intelligenciának”, mely jórészt a büntetőtörvények elől menekült valamikor ki papnak vagy bankárnak oly korszakban, a mikor még csak az intellektuális salak szökött ki Amerikába...

— Ez a helyzet az utolsó három-négy év alatt alaposan megváltozott. Egy új szellemi emigráció keletkezett, mely egészen elűt a régítől. A Horthy-rendszer által kiűzött szellemi munkásokból néhány ezer Amerikába is került, köztük igen sok kitűnő és derék ember. Ma New-Yorkban egy igen számottevő magyar intellektuális világ él, melyet egy hatékony szervezetbe foglalni hasznos és érdemes feladat volna. Ilyen szervezetnek különben még meg vannak a magjai. Az egyik, a magyar mérnökök szociális szervezete. A másik, az októberista republikánusok köre. New-Yorkban többször beszéltem több száz főnyi magyar közönség előtt s az volt az érzésem, mintha a régi budapesti Társadalomtudományi Társaság ujult volna fel.

— De ez a „kivánatos kivándorlás” sem fogja többé már az amerikai magyarságot megmenteni. Szembe kell

nézünk a szomorú ténnyel, hogy az amerikai magyarság okvetlenül s szinte nyomtalanul el fog tűnni az amerikai tengerben. Az új bevándorlási törvény a magyar bevándorlók kontingensét oly alacsonyra szabja (a régi arányszámnak körülbelül egy kilenced részére), hogy az amerikai magyarság számotvető felfrissítést hosszú időre nem fog kapni. A régi nemzedék lassacskán eltűnik, az új pedig nyelvben, érzelmekben, célkitűzésekben már teljesen amerikai. Ismerek amerikai magyar családokat — egyeseket a történelmi középosztályból is — melyek meleg szeretettel és fájó nostalgiával csüggnék az „ó haza” emlékeim s a gyermekek mégis már kizárólag angolul beszélnek. Az amerikai föld, iskola, közélet beolvasztó ereje még mindig szinte határtalan.

— A dolog tehát úgy áll, hogy kivándorolt testvéreinket végleg elvesztettük. Ezt a folyamatot csak egyetlen egy rendszabály akadályozhatná meg: egy nagyszabású magyar földbirtokreform és Magyarország demokratizálása. Ha kilátás volna arra, hogy a kivándorolt földmunkások és kisparasztoi egy darab termőföld élvezetében juthatnának és ha remény volna arra, hogy az emberi szabadság és demokrácia levegője váltaná fel a szolgabírák és a zsoldárok atmoszféráját: akkor az amerikai magyarság mai nemzedékének egy igen tekintélyes része boldogan térne haza s alacsonyabb gazdasági standardot is hajlandó elfogadni az ősi föld, az ősi szokás, az ősi nyelv s a csendesebb, nyugalmasabb életért megélvezete fejében.

— Már a következő nemzedék egy ilyen cserére semmiesetre sem volna hajlandó. A Granite City magyar gyermekei — csaknem mindannyian a Károlyi Mihály egykori zsellérjeinek leszármazói — örökké emlékeimben fognak maradni. Alig hittem a szememnek, melyek odahaza hozzászórtak a falusi szegénység sápadt, mezítlábos, rongyos, csenevész, beteges, sovány gyermekeihez. Micsoda más az amerikai magyar gyermektípus! Ragyogó szép, egészséges, fiatalok és leányok egész sora, akik divatos öltözetben és lakcipőben jöttek a március 15-iki magyar ünnepségre. — Csupa derült és vidám gyermekarc. — De magyarul már nehezen beszélnek s az egyik kislány hamisítatlan angol kiejtéssel szavalta el a Tudjátok-e mi a haza? című költeményt. Ezek már mind imádják azt a gyermek-köztársaságot, melyet amerikai népiszkolának neveznek. — Ezek számára még egy ujjászületett Magyarország sem tudna megfelelő ellenértékeket nyújtani.

— Lehetetlen Amerikáról egy általános ítéletet mondani. Nem szabad elfeledni: Amerika nem egy ország, hanem egy egész kontinens, mely 48 állama keretein belül igen eltérő gazdasági típusokat és kulturális színvonalakat egyesít. A mindenféle nemzetiségű és fajú bevándorlók tarka-barka tömege még fogkozza ezeket a különbségeket. Főleg Kelet- és Középeurópa alacsony színvonalú bevándorló tömegei, akik nem ismerik a nyelvet, az ország törvényeit és a helyi viszonyokat, természetesen legolcsó szákmanái a lelkiismeretlen üzletembereknek s vannak vidékek, ahol ugyiszólván még a munkásvédelem kezdetei is hiányoznak s a gyermekmunka kihasználása egyenesen orientális méretű.

— Ámde, ha mindig az átlagokat hasonlítjuk össze s nem engedjük tekintetünket semmiféle terebélyes dogmától vagy formulától elhomályosítani, nem lehet kétséges, hogy Amerika (a legtöbb európai állammal szemben) még mindig a szabadság országa, ahol minden dolgos ember nemcsak megtudja keresni a kenyerét, de ahol minden tehetséges ember a marsall botot még mindig a torniszterében hordja. Beutaztam az Egyesült Államokat az Atlanti-tól a Csendes tengerig, de ezen az óriási területen nem találkoztam annyi koldussal és kéregetővel, mint a meny-

nyit egyetlen nap a bécsi Ringeken találhatsz. Amerika még mindig a szinte korlátlan lehetőségek országa s az általános optimizmus szelleme ott ül a tömegek arcán. S bár a háború reakciós hatásai itt is érezhetők s az imperialista szellem térhódítása félreismerhetetlen, mégis, európai értelemben vett militarizmusról alig beszélhetünk a nép lelki szerkezetében. Bármely kis dunai állam fővárosában (Bécsset leszámítva) egyetlen este több uniformist láthatasz a kávéházakban, mint az egész Unióban több hónapos utazás alatt.

— Mindez azonban nem jelenti, hogy minden kivándorlóra rögtön rózsás napok várnak. A munkanélküliség átmenetileg Amerikában is nagy hullámokat ver s különösen az angolul nem tudó bevándorló sok visszaélésnek és kizsákmányolásnak van kitéve, bár Ellis Islandon megtesznek minden lehető, hogy ezt a veszélyt hatósági támogatással a minimumra redukálják. Aránylag a legnehezebb — olykor valóban kétségbeejtő — a kivándorolt szellemi munkások helyzete. Leszámítva az orvosokat és a valóban alkotó művészeket, a kilátás minimális arra, hogy a szellemi munkások, mint ilyenek, megélhessenek Amerikában. A legtöbb kénytelen testi munkába menni át s a diplomás magyar pincérek száma New Yorkban százakra tehető. De azért, úgy látom, hogy még ezek a kivándorlók is, akik szellemi munkásokból testiekké degradálódtak, nem bánták meg a cserét. Többekkel közülük beszélgetve, többnyire ugyanezt a választ kaptam: — Jobb testi munkásnak lenni magas munkabérékkel és erkölcsi függetlenségben, mint odahaza a szellemi középosztály nyomorát szenvedni s naponta elviselni az uri naplopók garázdálkodásait. . . . Hiába adnának amnesztiát Magyarországon. Mert a mi az emberek tömegét az országból kikergeti, az esetek túlnyomó többségében nem a politikai perekből való félelem, hanem a gazdasági nyomor és a lelki atmoszféra elviselhetetlensége. A magyar munkások átlaga egy hét alatt kevesebbet keres, mint az Amerikai munkások átlaga egy nap alatt, míg az árak nem egy cikkben olcsóbbak Amerikában. A lelki oldalon pedig: a magyar dolgozó ember pária, Amerikában ellenben az osztálykülönbség sosem válik kasztkülönbséggé. A napi munka után a shop-girl és a delnót, a testi munkást és a professzort megkülönböztetni nem tudod. A testi munkából a szellemi munkába, az átlagmunkából a vezető gazdasági pozícióba való átmenet az élet mindennapos jelenségei közé tartozik. . . .

Ezeket mondotta Jászi Oszkár amerikai impresszióiról. Ezután megkértem, hogy beszélje el, mit tapasztalt hazafelé való útjában Londonban és Párisban. Jászi így válaszolt:

— Visszafelé útban Londonban és Párisban csak néhány napot töltöttem, mivel sürgős családi ügyek hívtak vissza. Igen sajnálom, hogy az idő rövidsége miatt már nem fogadhattam el a londoni egyetem meghívását, ahol a kontinentális szocializmus újabb fejleményeiről kellett volna előadást tartanom. Azonban Seton-Watson professzor szíveségéből alkalmam volt mégis közben egy tanárok, diplomaták és publicisták által álláspontra előtérrel részletesen kifejezni állásponatomat a magyar kérdésben az általános középeurópai helyzet szempontjából. Mindenütt, ahol megfordultam, örömmel tapasztaltam, hogy a progresszív angol közvélemény nagy rokonszenvvel van a magyar demokrácia iránt s Károlyi Mihályt és feleségét osztatlan tisztelet és megbecsülés veszi körül.

— Párisban Károlyi Mihály és Szende Pál társaságában mindössze pár napot töltöttem. Soha a várost nem láttam ilyen szépnek s a ragyogó nyár még ragyogóbb volt az emberek optimizmusától, akik a Herriot-kormányban egy új kornak eljövételt látják. A francia nép, úgy látszik, újra önmagára talált s igazi gall lendülettel rázza le magáról az imperialista reakció igáját. Nem

hiába éri a kurzus odahaza, hogy „októberi” szelek funak a francia földön. Francia barátaim és ismerőseim emlékirataim szigorú kritikájával szemben, mellyel a francia politikát bíraltam, azt vitatták, hogy Franciaországban nincs és nem is volt militarizmus s a francia nép csak egyet akar: igazi békét biztosítani. Az Emberi Jogok Ligájának vezetői továbbra is szívükön viselik a Károlyi-pert, a „második Dreyfus-ügyet” s kijelentették, hogy küzdelmüket nem szüntetik be addig, míg az igazság érvényesül. A köztársasági Magyarország iránti rokonszenv mindenütt őszinte és erős.

A francia politika utjai

Páris, június hó.

A francia választások — amint annak idején beszámoltam — győzelemhez segítették a radikális pártokat. A militarista és reakciós célzatu nemzeti blokk vereséget szenvedett és Poincaré helyén ma Herriot a radikális polgári párt vezére ül. A régi rendszer előnköztől megbukott, mert az elnöki pártatlanságáról megfeledkezett Millerandnak — noha mandátuma csak két év múlva járt volna le — távoznia kellett.

Mindenki azt remélte, aki a haladás ügyével együttérez, — hogy Millerand helyébe Painlevé kerül a köztársasági elnök székébe. Nem így volt. A versailles-i nemzetgyűlés nagy többséggel Doumerque szenátus elnököt emelte a legmagasabb polcra. Ez volt a demokrácia barátainak első fájdalmas csalódása. Bár az új elnök formailag a polgári radikálisok pártjához tartozik, még sem lehet elfelejteni, hogy állandóan támogatta Poincaré Ruhr-megszálló politikáját. Az a tény, hogy a jobboldali pártok szavazatával és ujjongásával győzött Painlevé fölött, önmagában is beszédes jelentőségű. Painlevé elnöksége színbóluuma lett volna, a változás jelentőségének. Ő a baloldal egyik legmerészebb és legideálisabb szelleme, akiben a politikus hínél a tudós európai értéke messze elvilágít. A jobboldalnak minden oka meg volt, hogy örökljön bukásának, amely azonban csak úgy volt elképzelhető, hogy a győztes blokk egy harmada a vezetőség kifejezett akaratával szemben Painlevé ellen szavazott.

Ez volt az első jele annak, hogy az új többség kebelében véleménykülönbségek vannak. A második meglepetést a szenátus elnöki választásának eredménye hozta. A baloldali blokk jelöltjével szemben Selves a jobboldal embere került Doumerque helyébe.

Ez a választási eredmény szimbolikus jelentőségű. Az új kormányban aligha lehet a szenátusra támaszkodnia. Tényleg az ő ereje a képviselőházban jut kifejezésre. A kormánypárt 70—80 főnyi többséget számlál, amelyre azonban teljes bizalommal támaszkodhatik. Ismeretes, hogy a választások a polgári radikálisokat és egyesült szocialistákat juttatták döntő győzelemhez.

Eme két párt egyesülten ment a választási harcba, anélkül, hogy döntő többséget remélt volna. Eppen ezért a jövőre nézve nem is volt közöttük megállapodás. A polgári radikálisok felszólították a szocialistákat a kormányban való részvételre, de a szocialista pártkongresszus egyhangulag a részvétel ellen foglalt állást.

Különösen Ausztria, Németország és Belgium szocialista pártjainak a polgári pártokkal való együttműködése, helyesebben annak tanulságai érvényesültek elhatározó gátlással a kormányvállalással szemben.

A szocialista párt kongresszusi és újabb parlamenti deklarációja erősen hangsúlyozza hogy a párt eredeti programjából és törekvéseiből mit sem áldoz fel, ellenben teljes erejéből támogatja a radikálisok kormányát, ha az, vállalt programjához hiven megvaló-

Elutazásom előtt a lensi bányamunkások meghívására szerveztükben előadást tartottam. Lens a háboruban elpusztult területhez tartozik s ha az ember a romok között, vagy az amerikai stílusban épült új utcákon jár, sokat megért a franciák elkeseredéséből és egy új háborútól való félelmükből. A lensi látogatás legszem utimlékeim között fog maradni. Több ezer magyar munkás él most itt, a Jean Jaurés egykori kerületében s újra tapasztalhattam, hogy ez a munkásság Magyarország legértékesebb kulturanyaga lehetne, ha egyszer felszabadul a fehér hóhérok igája s a moszkvai ágensek demagógiája alól.

sitja a belső és külpolitika terén a demokratikus ujjíteremtés munkáját. A szocialista párt — ugymond — nem várja el a kormánytól a szocialista program megvalósítását, csupán a kormányvállalta radikális programot kívánja megvalósulva látni. Ha azonban ebben a várakozásában csalódnék, ugy szembe fordul vele.

A kormányelnök, Herriot viszont ünnepélyesen kijelentette, hogy csak a szocialisták támogatásával viszi az ország ügyét s ha ettől a támogatástól elesnék, ugy habozás nélkül áll félre. Szó sem lehet tehát arról, hogy tisztátalan politikai paktumok jöjjenek létre az egykori és a jelen többség között. Ez mindenestre világos beszéd és állandó memento a kormányzópart számára politikája megvalósításánál. Existenciája a szocialisták támogatásától függően, sorsát abban a pillanatban megpecsételte, amint hűtlenné válna a vállalt programjához.

Mindenki előtt nyilvánvaló, hogy a szocialisták abstinenciáját főként külpolitikai tekintetek szabták meg. Amíg Herriot polgári radikális kormánya egyelőre nem gondol a Ruhr kiűrésére, addig a szocialisták a teljes katonai kiűrését favorizálják a tisztán gazdasági evakuációval szemben. Hiszen nemrég Leon Blum, a szocialisták szellemi vezére a Ruhr azonnali kiűrését követelte Poincaré kormányától, s ma ellenben aktíve részt vegyen egy olyan kormányalakulásban, amely a kiűrését egyelőre nem vette programjába? Tényleg ez a külpolitikai mozzanat volt elhatározó jelentőséggel a szocialisták állásfoglalására. A polgári radikális kormány, amint Herriot a parlamentben kifejtette, bár ellensége minden olyan politikának, amely megszálláshoz és zálogoláshoz vezet, mégis kénytelen a Ruhr addig megszállva tartani, amíg az expertek javaslatában előrelátott garanciák és azok végrehajtása Németország részéről hatékony és meggyőző formában kifejezésre nem jut. Nem lehet csodálkozni a radikálisok eme magatartásán. A Rajnán túl a német nacionalisták kihívóan hetvenkednek. A német választások eredménye, amely jelentékenyen megerősítette a jobboldali pártokat, a nacionalista agitáció malmára hajtotta a vizet. A pan-germanisták egyenesen a kormányzatot követelik a maguk számára és nem csinálnak titkot belőle, hogy az oroszok eszközeit szegeznek szembe szövetsédekkel. Ebből a szemszögből tekintve a dolgok alakulását, Herriot kormányának minden oka megvan a tartózkodásra. Képzeltük csak el, mit jelentene Franciaország közvéleményének, ha annyi várakozás és annyi áldozat után a Ruhr kiűrtvén, esetleg a német nacionalisták agresszivitásával találna szembe magát? Érhethető, hogy Herriot nem akarja ezt a kockázatot vállalni. Abban viszont senkinek sincs oka kétkedni, hogy az új rendszer legőszintébb törekvése Németország és Franciaországot összehangolni. Herriot nem csinál titkot belőle, hogy a német demokrácia erőt minden rokonszenvével támogatja és vele reméli nyíltá tenni a megoldást.

Tulzás nélkül lehet mondani, hogy a francia radikálisok győzelme nélkül ma Németországnak nacionalista kormánya volna. Köztudomású, hogy a francia demokráciák minden erejükkel azon igyekeztek, hogy a Rajnán túl a megegyezést kereső középpártokat segítsék újból a nyeregbe. És semmi kétség: a német és francia demokrácia egyaránt bizik a két szomszédos nemzet kien-gesztelődésében. A békeszerződések megkötése óta soha nem volt annyi komoly kilátása az európai béke ügyének, mint a francia rendszerváltozás után. Herriot ma utazott el Londonba, hogy Macdonalddal nézetet cseréljen. Annyi családás után talán szabad végre remélni. A szocialista munkáskormány, s a pacifista, radikális francia rendszer egyesült erőfeszítése remélhetően visszhangra lel Németországban. Hiszen a Rajnán túl és innen a dolgozó tömegek békére vágyódnak. Keserves volna, ha újból kiábrándulás érne a béke váróit. Az elkövetkező közeli idők Európa kizsendült, termék békéjét, vagy végső reménytelen kóaszát vehetik ki magukból. Figyeljük és lessük a biztató jeleket!

Neufeld Béla

Károlyiné bokréája

Dusan, tömött összeszorított pünkösdi-rózsacsokor illatozik előttem asztalomon. Nem engem illet kedves, úde, falusias illata, mely hálás hódolattal tömjénez körül. Nem engem illet naiv és nagyhitű szépségkeresése, amellyel kérges kéz őszinte, becsületes szeretete csokorba gyűjtötte e szerény, egyszerű, igénytelen, de mégis pompázón színes virágokat. Nem nekem szánták, nem nekem adták a pas de calais magyar bányászok bus, hűséges szemű asszonyai, a fájdalom hét törével átjárt szívű anyák és munkás feleségek. Hozzám csak hódolattuk tolmácsaként és csak azért került, mert a La Manche csatornán át Londonba küldve elhervadt volna. Ide Párisba még épen, szépen érkezett. Megnézem hát látó szemmel a színeit, a formáját, megérezem érzéseimmel a hozzá kötött érzéseket és átnyujtom annak, akinek szánták, akit megillett, a külföldön élő magyar munkások Nagyvasszonyának: Károlyi Mihálynénak.

A neve szent fogalom, vágyasan rebegeve úgy ejtik ki, mint a hazatérés egyetlen lehetőségét. „Károlyi... Károlyiné!... a lábuk nyomát is megcsókolnánk, — mondják könnyektől felcsillanó szemekkel, meghatottságtól elcsukló hangon, — és a kis családja (a gyermekei), hogy kifosztották őket!... De áldott az ő szegénységük... (ezt egy zsoldár-szerető református munkás mondja)... Csak egyszer visszatérhessünk, de másként lesz minden!... De jóvá fogjuk tenni, amit gyöngeségünkben ellene elkövettünk!..."

A tatabányai munkásokból (egy tatabányai) és a ma itt kint élő magyar munkásokból egy egész kis hadsereg kitalna! Mindnyájan készek lennének életüket áldozni az igazáért. Magáért Károlyiért, aki mindenét feláldozta értünk... Most tudjuk csak, milyen igaz ember és mink nekünk a szegény, magunkramaradt munkásoknak..."

Igy beszél egy barna képű elvtárs és erős öklével széttörli kibuggyanó könnyét. Ilyformán beszélnek mások is. A szent fogalomra vált nevet kell csak kimondani és egyszerre kigyul az öröms várakozás, a minden diadalmaskodó lelkesedés ezer és ezer hazájától távol élő magyar munkás arcán.

Asszonyaik a dolgozó, okos, jó magyar munkás feleségek, halkán, elfogódottan, de nagy érdeklődéssel kérdezősködnek: „Hát való igaz, hogy londoni száműzetésében a mi magyar köztársasági elnökünk szerényen és gonddal él?... És felesége, a szép, finemkezü fiatal grófnő: főz, dolgozik az Urára, akár egy magunkfajta egyszerű, munkás asszony?... És a gyermekei: a drágák!... Miattunk, a mi gyermekeink jövődjéért kénytelenek szükösködni..."

Es mialatt az óriás teremben a bál folyik, a zené szól, a fiatalok kopják a magyar táncokat cseh trombitások muzsikájánál, francia földön, mégis nagyon magyaros tüzesen, lelkesen, — a magyar emigráns mun-

kás anyáknak, akik körém gyűltek, tiszta gyémánt cseppként könny szökik mély, bus, szelid szemekbe, amint többen is egyszerre egy szívvel, egy lélekkel wondják:

— Nagyon szeretnénk látni azokat a drága gyermekeket!... Főképpen pedig ott szeretnénk látni az őket megillető helyen: otthon!...

Otthon!... Hogy cseng, eseng, sir és muzsikál ez a szó az ő panaszos, bánatos asszonyszavukban. Otthon!... „Mikor leszünk mi már otthon?...“ Ez a refrénje minden mondaszuknak.

Vágyas reménységtől felélénkülve, beszélgetnek, tervezgetnek: „Ha úgy lesz, hogy még addig haza nem mehetünk, — sóhajtják elnézve a bálterem felett, ahol most éppen csárdás ütemeire illegetik magyar leánykák kényeskedő kedvességgel a derekukat, — akkor egy szüreti mulatságot rendezünk, annak okából, hogy Károlyi elnök ur a családjával lejőjön hozzánk: közénk, akik úgy vágyódnak utánuk.

Es kivilágos-kivirradtig így folyt a beszélgetés köztünk. Kérdezősködtek, tervezgettek és vágyas reménységeiket mondogatták el.

Es én mindezeket a mélyről jött meleg szavakat, forró és őszinte kívánságokat e pünkösdi magyar munkásból bokréájával együtt küldöm Károlyi Mihálynénak. Küldöm asszonyhívei hódolattal, hűséges nagy szeretettel és ezzel a különösen kedves, dus, tömör centifolia bokréájával. Ehez hasonlót csak Indiában láttam Kalkutta és Bombay környékén a bálványistenek szobor lábainál. Ez is úgy van háromszögbe szorosan összekötve. Formája, pompázó színei egészen olyanok. A legtetűjén angyalkard hegyesedik ki szép dekoratív haragos zöldjével, akárcsak Mihály arkangyal pallósa lenne. Két oldalán istenfájának szelid illatos rezgő zöldje simul a kemény angyalkardhoz, aztán halványrózsaszín és vörös törökszekfűk és sok, sok százlevelű pünkösdi róza, e perzsa eredetű virág. A két másik szögét pedig bazsarózsa érdes, husos, sötét zöldje élezi ki és adja meg a bokréta indiai karakterét.

Ilyen ez a bokréta, amely mint a kagyló a tengérgugást távoli morajként viszhangozza a pünkösdi magyar munkásból tömegének döngő éljenezését, amikor Károlyi üzenetét átadva, Szende Pál elvtársunk Károlyi Mihály nevét kimondta.

(Páris.)

Kémeri Sándor

Matteotti

Olasz orgyilkosok végeztek vele olyan kegyetlenül, mint ahogy annak idején magyar orgyilkosok Somogyit és Bacsót kiirtották. Amig Somogyi és Bacsó gyilkosai ma is szabadlábban járnak, addig Matteotti nemes szívének megállítoi az olasz bravók börtöncellák mélyén várják végzetük beteljesedését. A főharagmia Mussolini lábai alatt pedig megrendült a föld és a felháborodott olasz közvélemény, munkásság és polgárság egyaránt követeli a fascista bünszövetkezetnek az ország nyakáról való eltakarodását. Vértől szízzel állapítjuk meg, hogy mennyivel különb és tisztább közvélemény az olasz, mint a magyar, hogy mennyivel bátrabbak az olasz szocialista vezeték, a magyar szocialista vezetéknel. Magyarországon arcizomrándulás nélkül irtották az embereket és máig is uralmon maradtak és hangadók lehetnek az orgyilkosok. Olaszországban Matteotti martiriuma meghozza talán az olasz nép felszabadulását. Vajha Matteotti drága vére volna az utolsó kiontott embervér, vajha ezt a legdrágább és legnemesebb nedvet soha sehol ne verhetnék többé csapra gonosz orgyilkos kezek.

Speciális magyar ételek

ebéd és vacsora a legolcsóbb árban az újból megnyílt

Molnár-féle étteremben

kapható

II. TABORSTRASSE Nr. 11/6

Ostenburg, Franyó és a kis Ormos

Ostenburg-Moravetz Gyula ezredes, az egykori félelmetes tömeggyilkos, néhány nappal ezelőtt szülei látogatására Romániába, Temesvár városába érkezett. Hogy Ostenburg, akinek lelkét tömérdek gyilkosság terhe nyomja, Magyarországból elmerésztelt távozni és egy idegen ország területére merészkedett lépni, ez mindenesetre önmagában érdekes és vakmerő cselekedet, de nem ok arra, hogy mi foglalkozunk a dologgal. Más okok készítenek bennünket arra, hogy Ostenburg temesvári vizitjéről megemlékezzünk. Az történt ugyanis, hogy Ostenburg-Moravetz temesvári látogatása nagy vihart idézett föl az ottani sajtóban és mi inkább arról szeretnénk elbeszélgetni, ami a temesvári lapok hasábjain tárult ámuló szemek elé. Ehhez előre kell bocsátanunk a következőket:

Temesváron néhány hónappal ezelőtt letelepedett Franyó Zoltán jeles hírlapíró és emigránstársunk. Franyó egész meggyőződésével kivette a részét a forradalmakból és Budapesten annak idején „Vörös Lobogó” című hetilapjában a legnagyobb intranzigenciával képviselte a kommunista álláspontot. Idekint az amigrációban sokat küzdött és nélkülözött Franyó Zoltán, aki időközben egy bécsi lapnak lett a munkatársa, majd onnan megválván, Erdély felé vette útját és végül Temesváron „Esti Lloyd” címmel napilapot alapított, sőt egy finom, nivós irodalmi hetilapot is szerkeszt. A magunk részéről nagy örömmel láttuk Franyó Zoltán temesvári boldogulását egyrészt, mert értékes, komoly írói és újságírói kvalitásait nagyon megbecsüljük, másrészt, mert még nem felejtettük el, hogy mennyit szenvedett és küzdött velünk együtt az emigrációban és möldingi magányában milyen súlyos anyagi és lelki kríziseken vergődött keresztül. Szeretetteljes figyelemmel kísértük tehát kitűnő emigránstársunk temesvári karrierjét és hogy a mi érdeklődésünk Franyó sorsa iránt valóban őszintén barátságos és jóindulatú, arról nehéz időkben és nagyon elhagyatott helyzetekben volt alkalma meggyőződnie Franyó Zoltánnak.

Ezek után joggal döbbenhettünk meg azon, amikor Franyó Zoltán lapjában az „Esti Lloyd”-ban egy nyájas és melegehangú riportot, sőt intervjút olvashattunk a következő beszédes címek alatt Ostenburg-Moravetz temesvári vizitjéről:

„Ostenburg ezredes Temesváron. — A nyugatmagyarországi harcok és a Károly-puccs vezére két hetet tölt szüleinél. — Az Esti Lloyd munkatársa a családi otthonban.”

Ezek alatt a barátságos címek alatt a leggyöngédebb hangon megírja az „Esti Lloyd”, hogy Ostenburg édesanyja elmeséli, hogy az ő fia a legjobb ember a világon, akinek becsületét és jó hírét be akarták szennyezni, most éppen fürdik a kádban s olyan fáradt szegény, majd tovább olvashatjuk, hogy az „Esti Lloyd” munkatársa mindenáron meg akarta interjúvolni Ostenburgot, de a szülők ezt nem akarták megengedni, mire szószerint ezt írja Franyó Zoltán lapjának tudósítója:

„Miután megnyugtatom a szülőket, hogy a mi álláspontunk eleve kizárja, hogy az ezredes urra nézve az interjúkellemetlen következményekkel járjon, elmondják, hogy Gyula fáradt az éjszakai uttól, amely előtt néhány napot Pesten töltött. Budapest pedig mindig megviseli Gyula idegeit...”

Majd hosszas könyörgésre, végül mégis beengedik az „Esti Lloyd” mun-

katársát Gyulához, mire Ostenburg megszólal:

„Nézzé uram kettőkor ebédelünk, egy órát még pihenni akarok majd, jöjjön föl délután négy órájában. Előre mondom „politikáról, érdekes dolgokról” nem nyilatkozom, és nem fogadok senkit. A viszontlátásra délután négykor...”

Es így tovább, a legnagyobb gyöngédséggel, szinte simogatva cirógatva írta Franyó Zoltán újságjában Ostenburg-Moravetz Gyuláról. Akiről csak azt tudják, hogy a nyugatmagyarországi harcok és a Károly-puccs vezére volt, de egy szót nem tud Franyó Zoltán lapja arról, hogy Ostenburg volt a rettegett Palace pince, rablógyilkosságainak a legfőbb parancsolója és tette, hogy Ostenburg tisztjei gyilkolták meg sok száz ártatlan emberrel együtt Somogyi Bélát és Bacsó Bélát, hogy Ostenburg automobilján rabolták el az életből Somogyit és Bacsót, hogy a Palace pincében kiozták Ostenburg rendeltére heteken keresztül Cservenka Miklóst, akit szintén meggyilkoltak, mint még annyi szerencsétlent, akit Ostenburg-Moravetz parancsára a Palace-pincébe hurcoltak. Minderről egyetlen szót nem olvashatunk Franyó Zoltán, a „Vörös Lobogó” egykori szerkesztője, a lelkes forradalmár és sokat szenvedett emigráns újságjában, amire a temesvári szocialdemokrata párt lapja az „Arbeiter-Zeitung” joggal háborodott föl. A temesvári „Arbeiter-Zeitung”-ban Mayer József felelős szerkesztő érelyes sorokban figyelmeztette Franyót arra, hogy neki mégsem illenék Ostenburgot becézni, idealizálni a lapjában, amire Franyó a saját neve aláírásával nekiesik az „Arbeiter-Zeitung”-nak és Mayer szerkesztőnek és olyan erkölcsi magaslatról, olyan hihetetlen fölénnyel diskurál ez ügyben, hogy az embernek elakad a szava e cinikus vakmerőség láttára. Le kell szállítani Franyó mestert a magas lóról, mert ebben az ügyben tökéletesen igaza van a temesvári „Arbeiter-Zeitung” című lapunknak és hihetetlen perfidia az, hogy még Franyó merészel ez ügyből kifolyólag másokat erkölcsi kioktatásokban részesíteni. A világot sem szeretnénk megnehezíteni Franyó Zoltán emigránstársunknak temesvári boldogulását, mert az ő képességei valóban megérdemlik, hogy végre, annyi küzdelem után nyugodt, békés egzisztenciához jusson, de figyelmeztetniük kell, hogy az ilyen morális kisiklások nehezé teszik a mi számunkra, hogy a z a támogató jóindulattal gondolkunk rá, amellyel keserves helyzetekben állottunk a segítségére.

Most pedig hadd írjuk meg ennek a furcsa esetnek leghátborzongatóbb részletét. Az „Ostenburg ezredes Temesváron” című cikk szerzője Ormos László, az ő neve vastag betűkkel ott fityeg e cikknek utolsó sora után. Hát kérem, Ormos László nagyon tehetséges fiatal újságíró és a fia Ormos Edének, a szocialista sajtó régi puritán és érdemes munkásának, nekünk meghitt kedves barátunknak és emigránstársunknak. Ormos Ede, aki valamikor a Népszava egyik legértékesebb munkatársa volt, pár évvel ezelőtt itt élt velünk együtt Bécsben. Ez még a Friedrich-kormány legundokabb napjaiban történt, abban az időben, amikor Ostenburg-Moravetz volt Budapest legrettegettebb tömeggyilkosa és ott volt az ő kintzókamrája a Pallace-pincében. Egy szép napon Ormos Ede barátom kétségbeesetten rogyott be „Az Ember” bécsi redakciójába és odaborulva a vállamra, heves zokogásba tört ki. Megkérdeztem, hogy mi a baja, amire fuldokolva mondotta el, hogy a fiát Ormos Lászlót, aki akkor Budapesten élt, Ostenburg ezredes letartóztatta és behurcolták a Pallace pin-

Asz elökelő magyarok csak „Gleich cipőt”

vásárolnak. Ujjonnan megnyílt cipőszalon. A legmodernebb és legfinomabb női és férficipők dúr választéka.

Wien, I. Rotenturmstr. 20

(Az „Orendi” szőnyegház mellett)

cébe és nem tudja, hogy mi van boldogtalan gyermekével és nem jutott-e azoknak a sorsára, akiket mostanában tömegesen hurcolnak be a borzalma- nak abba a pokoli kamrájába. Ekkor gyűlöltem meg a legjobban és egy egész éltre Ostenburg Gyulát, amikor öreg barátom Ormos Ede belezokogta a fülembe, hogy az ő fiát Ormos Lacit is, aki teljesen ártatlan, aki semmiben nem vett részt, hogy ezt a kedves, szép fiút is behurcoltatta ez a véreb a Pallace pincébe. Emlékszem rá, napokig és hetekig rohantunk itt Bécsben az öreg Ormossal fűhöz-, fához és igyekeztünk mindent megmozgatni, hogy Ormos László eleve- nen kerüljön ki Ostenburg véres kar- maiból. Szegény Ormos Ede, aki nem mehetett Budapestre a fia segítségére, idekint vergődött, amíg Budapest Ormos Edéné Ormos László édesanyja szaladgált mindenkihez segítségért és végre vagy három heti fogság után Ormos László megki- nozva, kékre, zöldre verve kikerült a Pallace pincéből és idekerült hozzánk Bécsbe.

Én magam hosszan elmeséltem Ormos Lászlóval a Pallace pincében végigszenvedett szörnyűségeket, el- mondotta, hogy milyen embertelen és elképzelhetetlen módon kinözték, gyötörték az embereket, elmondotta Ormos László, hogy ottfretren- gett véresen a pince egyik zugában szegény boldog- talan Cservenka, akit minden- nap és minden órában újra és újra összeverték, agyonkinözték, szinte darab- okra tépték, amíg azután egy napon elvitték Ostenburg vitézei a szerencsétlen Cservenkát, akit nem hoztak többé vissza, mert hiszen meggyilkolták. Ormos László kipirult arccal, vil- logó szemekkel gyűlölettel remegő hangon beszélt nekem a Pallace-pince fenevadjáról és a legnagyobb harag es utálat hangján beszélt magáról Ostenburg Gyulá- ról, sőt abban az időben, emlékezetem szerint néhány cikket is írt „Az Ember“-be ez a kedves, talentumos és lelkes fiú, Ostenburgék átkozott birodalmáról.

Nos, nyájas olvasó, ez az Ormos László azonos azzal az Ormos Lászlóval, aki Franyó Zoltán lapjában a temesvári Esti Lloydban ilyen nyájas és becéző gyöngéd cikket írt a saját neve aláírásával Ostenburg Gyuláról, a Pal- lace pince, az ő egykori szenvedései birodalmának, egykori rettegett parancs- nokáról. Ormos Laci azonban kifelej- tette cikkéből a Pallace pincét és csak a Károly-puccsra és a nyugatmagyarországi harcokra em- lékezett. Ez olyan rejtélyes, ez olyan hátborzongatóan titokzatos, hogy ehhez nem kell kommentárt fűzni, nem lehet ezt magyarázgatni, nem tudjuk mi ezt a rébuszt megfejteni és nem tehetünk mást, mint összecsapjuk a kezünket és mielőtt odavágnánk ezt a csudálkozó és ájuldozó tollat, amit görcsösen szor- rongat a kezünk, felszakadozik a tor- kunkból a buta kérdés, amit halkán hörgünk:

— Mi történt itt, Uramisten?

Göndör Ferenc

Ha jól akar enni
 úgy csak a
SCHWARZ Restaurációba
 menjen
 II., Rotensterngasse 31.
 Magyar kereskedők találkozóhelye!

„Az Ember“ megjelenik minden vasárnap!

Magyar ünnep Lensben

Páris, június közepén

Hónapokkal ezelőtt beszámoltam „Az Ember“-ben arról, hogy a Pas de Calaisban élő magyar bánya- munkások megalakították szakszerve- zetüket a bányavidék központján, Lens- ben. Azóta a szakszervezet szépen erő- södik, szaporodnak tagjai és odalent, Páristól három órányira az elpusztított vidékek ez amerikai földjén a francia C. G. P. védelme alatt a magyar mun- kás proletároknak kis védelmi vára épült: a szakszervezet védelem a mun- kaadóval szemben, az elhagyatottság ellen és erősítése a forradalmi öntudat- nak, melyet a hazai üldözés, elnyomás, börtönök, szerettek volna az emberek- ből kiverni. A hajdani magyar népköz- társaságnak szigete ma itt ez a bányá- vidék, melyen ezeröttszáz ember dolgo- zik és hétezer nyi magyar él...

Ünnepeken gyűl össze a közeli tele- pekről Lensbe a magyarság, mulatsá- got rendeznek, műkedvelői előadást és messi vidékekről együtt vannak. Ilyenkor valóságos magyar házzá válik a „Maison syndicate des mineurs“, a bányamun- kások szakszervezeti otthona, mely ha- talmas, nagy épület a háboru pusztí- tásából épülni kezdő városban és amely mindig készséggel áll rendelkezésre a magyar munkásoknak. Mert a magyar munkásokat itt szeretik. Nincs ellenük panasz, nem rendbontók — a magva a bányavidékeknek Tatatóváros kiván- dorolt munkássága, — és igen becsülik őket a spanyol, olasz, lengyel, cseh- szlovák munkások között.

Husvétkor volt az első nagy magyar ünnep, most pünkösdkor a második. Husvétkor Károlyi Mihály is lent járt Angliából és mostanra is várták, mert Károlyi felejthetetlen emléket hagyott közöttük. Londonba ment Károlynak a meghívó akkor, hogy szívesen látják a magyar bányászok. Károlyi táviratban válaszolt, hogy jön, de a távirat késett és mikor megérkezett este a salaumini kis állomásra, hogy Césár elvtársat, a szakszervezet titkárait felkeresse, senki sem várta. Elindult hát egyes egyedül a három kilométernyi uton gyalog-osan Lens felé. Az utcán járó embe- rek nagyrésze bizony erre felé magyar és a szembe jövő munkások is magya- rok voltak és felismerték Károlyit. Futot- tak is a staféták át a városban, hogy megjött Károlyi. Meg is jött Károlyi, beszédett tartott elvtársainak és együtt volt az ünneplő magyarokkal egész reggelig. És nagyon összemeleged- hetett a szívük, mert amikor reggel hét órakor a Calais felé menő vonat- hoz kikisérték: sirtak mind a magyarok, öregek, fiatalok, asszonyok, könnyes volt mindenkinek a szeme, amint Károlyitól a magyarországi viszontlátás reményében búcsút vettek.

Ez a forradalmi hűség, most láttam pünkösdi ünnepén, azóta sem csökkent, bárcs a munkásság nincs Magyarországtól elszakadva és kapcsolatban áll az otthoniakkal. Magyarországról újabb és újabb csoportok jönnek, a beszivárgás nincs kvotához kötve, mint Amerikában és ha messi is van Franciaország a magyar proletárnak, még sincs a tengeren túl, innen haza-haza lehet nézni látogatónak is. A hétezer nyi magyar lélek úgy él még a kivándorlás friss első esztendejének letelepedésében, mint hamisítatlan magyar föld, hazai vágyak- kal eszmékkel és kötelekekkel össze- fűzve. Mikor közöttük járt Károlyi úgy érezhette tehát magát, mintha, otthon járt volna és ők is úgy érezhették magu- kat, mintha otthon lettek volna a magyar köztársaságban. E szép illúzió mellett annál csunyább a valóság: Károlyi száműzetésben, Budán pedig Horthy a királyi várban, de az illúziókon túl is van egy valóság és a valóság az, hogy az emigrációtól a forradalmi gondolatot átplántálta magába a kivándorló magyar munkásság

és ezt a gondolatot hiven és bátran ébren tartja.

Milyen rendkívüli szép egy ilyen pünkösdi magyar multság messi ide- genben! A tánc csak a fiataloknak csábító, de a korosabbaknak a mu- ltság alkalom az összejövetelre, a találkozásra a rég nem látott elvtársak között. Vannak akiket 15—20 kilo- méterről hozott el a vonat és jöttek családjaikkal és kis gyermekeikkel, akiket nem lehet ilyenkor idegen gon- dozásra bizni. Egész gyermek-tábor tehát a nagy szakszervezeti ház sok hivatalos szobája, szállása magyar gyermek proletároknak, akik éjfél után édesen szenderegnek itt, míg bent a teremben a felnőttek szórakoznak. Két generáció ez itt és a két generáció két egymástól különböző generáció — apák és fiuk — már jelentkezik is elűtő vonásaiban. Az öregek, akik a magyar ellenforradalom rabszolgaságát hozták magukkal szívüben, a forradalmi emlékek piros rózsáival és a fiatalok, akiknek itt nyílik meg és itt fog még jobban megnyílni a világ és akik itt ébredezni kezdenek egy szabad és nagy kultúrában. Az öregeknél még ritka a francia szó és mindig is ritka lesz, de a fiatalabbak már szorgal- masan tanulják a nyelvet, ők már a franciák közé is elvegyülnek. A gyer- mekek pedig, az iskolások már francia szón élnek és folyékonyan gördül ajkukról a francia beszéd, a leánykák a francia beszédben egész tökéletesek. De nem csak a beszéd: a gesztusok! Egy átrfranciásodó folyamot lát az ember szemé előtt megindulni, mely napról-napra erőteljesebb. Ma a gyer- mekek ajkán a beszéd és a gesz- tusokban, aztán a nők öltözködésében, melyben már nyoma sincs a magyar proletárasszonyok darabosságának, mely nem puccos, de egyszerűségében, is választékos és izléses. Hiába itt már nem a Rákoci-ut, hanem a párisi Prin- temps áruház, vagy a Gabriel Lafayette diktálja a divatot.

Ezer magyar van itt együtt, maga hangolta jó kedvben és maga tartotta fegyelemben. Kétezer franknál is több az ünnepejük tisz- ta jövedelme és két francia csodálkozik is felettük, az egyik Bala- voinne doktor a lenci orvos, (mit nem tesz a véletlen: tizenöt év óta nem látott kedves párisi magyar hölgy ismerősünk a felesége) és a másik Benoit Delorme elvtársunk a „Syndicat des mineurs de Pas de Calais.“ „Contentieux“ je, a magyar munkásoknak sok ügyes-bajos dolgában pártfogója és jó akaró tanácsadója, aki ki nem fogy elöttem elvtársaink dicséretéből. És most, hogy a választásokkor ez a vidék is felküldött a kamarába hét szocialistát és pár kommunistát, a bányatársaságok- kal szemben talán védelembek lesznek a magyar munkások is, amire — demo- krácia ide, köztársaság oda — a mai kapitalista rendben nagyon rá vannak szorulva. Delorme elvtárs óhajta is ellene, mint minden munkaadó igazságtalanság ellen a legjobb áfiumot: a bányák szocializálását. De míg ezt meg- érjük, a magyar bányászoknak sokszor kell panaszaiikkal bekopogtatniok a szakszervezetiház kapuján. Addig is szervekednek, hogy erősebbek legyenek maguknak, mindnyájunknak és az ot- toniaknak is, akikről most sem felejt- ketek meg s a magyar szolgaság ellen lázadó és sztrájkoló tatabányai elvtár- saikat szép adománnyal segítették meg.

Böloni György

Az I. kerület legjobb magyar kóser konyhája

a **Neumann-féle**

I. Kleeblattgasse 4

(„RESTAURATION BEHR“)

Osztrákországi levél

Kelt Bétsben, 1924 június hó 18.

Édes néném! Sietve közlöm kéddel, hogy ez a nap is jól kezdődik. Reggel hét óra, ép készültem, hogy édeset álmodnék kédről édes néném, amikor csöngetés: az álom kiröppüle szememből, vajjon ki téved ilyen kora hajnalon szegény bujdosó portájára, ahol a madár sem jár, talán csak nem az albán püspök követe érkezett, hogy kapacitáljon, miszerint csatlakozzam az albán forradalomhoz. (Mert hogy Albániában a változatosság kedvéért most- and újból forrongás legyen, azt tudja néném. És egy püspök az destruktívnek vezére.) No de hát ha már az püspök- nek eszébe jutottam, egész Európa bennünket figyel, nem mondhatok nemet.

— Herein! — Kiálték az kopogta- tásra és magamban mondtam: Én ben- nem bizhattok ti szegény albán föl- kelők. Idővel majd én is felkelek. Csak várom, hogy az ebédet átaludjam.

— Herein! — Kiálték másodszor is. Hátha mégsem az albán püspök futárja ő, hanem egy kisasszonyka bátorodik belopódzni hozzám. Az ördög nem al- szik. . . .

— Bitte — szólék nagyon udvaria- san, ne hogy elriasszam a kis galambot.

Nyílik az ajtó. Galambnak nem volt galamb, de viszont kevély albán követ sem. Azt mondta: von Magistrat. És nem püspök küldte, mivelhogy a zsidók- nak nincs püspökük. Zsidók küldték hozzám adóért. Adóvégrehajtó volt, né- ném, teljes életnagyságban. Őt évi buj- dosásban exekutor is üdvözölni, no lá- tod néném, nem feledkeztek meg rólam. Magamhoz szorítottam az párnámat és mondom németül:

— Nicht zu hause — és magyarul nagyon cifrát káromkodtam.

De ő csak nem mozdul és beszél, hogy az hétsi izz. hitközség őt meg- bizta, hogy hajtsa be az adót. Megmu- tatta a fényképet. Nagyon szép ember, de én most aludni akarok. — Nem, mondja — hogy én most fizessek pénzt, különben foglal.

Hát foglalja le a bubánatomat! — Mondok és elhatároztam, hogy az legelső kampóskeresztes táborban szol- gálatételre jelentkezem.

— Nur achtzen tausend Kronen, — mondja — nem egész két silling.

— Las mich sláfen. Géh zum Roth- schild. Sibcene, zachcene, annak van pénze. Érdemes azért egy embert fel- fogadni, hogy tőlem tizennyolcezer ko- ronát kiszivattyuzzon?

A végrehajtó csak nem ment el. Merőn nézett a szemembe. Hipnotizált, úgy hogy gépiesen kifordítottam az zsebeimet és átadtam neki az első és egyuttal utolsó, mondhatnám egyetlen két ezüst sillingemet, mindegyikén az osztrák parlament képével. Nekem két sillingem volt, az is elveszett. Emlékü- ket meg fogom őrizni:

Viszont szegény Millerand az frantziák köztársaságának elnöke szintén nem panaszkodhatik nagy szerentéséről, Facér lett egyik napról a másikra. Bizony ne- hezére esett ebből a jó hivatalból tá- vovni, mert hol kaphat még egy ilyen jó állást, de aztán hiában volt minden, az könyvét kiadták neki, mielőtt még az ideje letelt volna. Az frantziák meg- mutatták, hogy az reakció alól ki lehet huzni az lovat. Frantziaországban októ- beri szellők lengedeznek, az börtönök ajtói kinyílnak, az száműzöttek haza térnek és az bujdosó magyarok remé- nyei is új erőre kaphatnak. A magyar Millerand sem fog már sokáig nyereg- ben ülni, azt lefogadom, néném. Mert Magyarországon is előbb-utóbb győzni fog az frantzia és az angol példa. Ma már Itáliában az magyar példát másol- ták és fasista hóhérok autón elrabolták és megölték Matteotti szocialista kép- viselőt, akár a mi véreink a boldogult Somogyi Bélát. Csakhogy, amíg Somogyi gyilkosait évek után sem fogták el és

Othmar Schiff

a legelőkelőbb bécsi hölgyfodrászterem
 I., Kärtnering 6.

(A Bristol-szállóval szemben)

Central-szálló — vendéglő és boresarnok

Az elegáns magyar urihölgyek találkozóhelye. Specialista a „GARÇONNE“ hajvágásban. Irányí- tója és vezetője az internacionális hajdivatnak.

II., Taborstraße 8a, Mohrengasse 3a.
 Kitűnő bécsi és külföldi konyha! Este 1/28-tól minden nap nagy hangverseny!

minden maradt a régiben a Somogyi gyilkosság után is, addig Itáliában vadásznak a gyilkosokra és úgy megrázkódtat az ország, hogy még Mussolini ur trónja is megingott belé.

Mit szól hozzá kérd édes néném, az ügyészek ismét vádol: harminchatod magammal volnék hazaáruló. Engem, adófizető polgárt! Ki hallott ilyet? Még jó, édes néném, hogy nem indultam az első vonattal haza. Igaz, hogy éppen a vitézi avatásra érkeztem volna meg. Nem lehetetlen, hogy Horthy vitézzé ütött volna. No de én vissza ütöttem volna és ebből aztán megint csak csunya verekedés támadt volna, amit könnyen félre tájlanának magyarázni.

Tehát csak veszekedjünk tovább az bétsi exekutorral, máskor azonban megkérem, hogy ne az álom közepén legyen szerentsém, most nem tudom, hogy mi a vége az álomnak, pedig nagyon szépen indult: kérd édes néném, megölelt és mondta, no mosd le az ut porát, oszt hozom a töltött káposztát!

Legközelebb kedves végrehajtó ur, akkor kopogjon az ajtómon, amikor a töltöttkáposztát már elfogyasztottam. Kasamediner.

Hajnal Jenő

Gloggnitz

Az ujságok azt írják, hogy olyanok, mintha aludnának a hevenyészett rava-talon. Harminc bányamunkás, akiket megölt a bányagáz. Egy apát két fiával együtt hoztak ki holtan a tárnából. Ott alszik közöttük Zwinz József, aki hat munkástársát mentette meg és hat életért cserébe adta a magát. És elaludt örökre az éjjeli őr, a hetvenéves Mikolasch Henrik, akiről azt olvassuk, hogy éjjeli őr volt, de, hogy a kenyeret el ne vesztse, újból alá kellett szállnia a föld alá, Egy hetven éves embernek! Az igazgatóság vagy irigyelte tőle a kényelmes éjjeli őri állást, vagy úgy találta, hogy felesleges a bányában éjjeli őr. A silány barna-szenét úgy sem lopja el senki, a két rossz gázmaszkát sem kellett őriztetni. Mikolaschnak a hetven évével és a többi fiatalabb munkástestvéreivel le kellett mennie a pokolba. A heti keresetük 250.000 koronára rugott. Nagyon szép temetésük volt. Ötvenkilenc árva sir a közös siron. Gyászunk jeléül ne folytassuk az írást.

„AZ EMBER” előfizetési árai:

Egész évre:	Fél évre:	Negyed évre:
220.000 o. k.	110.000 o. k.	55.000 o. k.
110 cs. k.	55 cs. k.	28 cs. k.
550 lei	275 lei	140 lei
275 dinár	140 dinár	70 dinár
8 dollár	4 dollár	2 dollár
64 fr. frank	32 fr. frank	16 fr. frank

UJDONSÁG!!

ELOKELO HOLGY kizárólag a legújabb francia gummi kebeltartót, vagy kombinézst viseli, melynek segítségével karcsu termetet és erős hőlgyeknél is modern vonalakat lehet elérni. Ruháknak csunya elállása, mely különösen modern szabásnál oly feltűnően látható, ezáltal elkerülhető.

A kebeltartó a legújabb francia modell, amely a divatnak megfelelő termetet alkot és egyidejűleg a gyomrot nem nyomja. Ezek a különlegességi fűzők kaphatók: MME ANNY WAGNER I. BEZIRK, PLANKENGASSE 1.

Szabó Dezső leghiresebb cikke

Szabó Dezső az „Élet és Irodalom” című megszűnt lapjának egyik mult évi számában szenzációs cikket írt a magyar tisztviselőkről. A cikk miatt bünvádi eljárás indult meg ellene és a törvényszék két évi börtönre ítélte, amit a tábla hat havi fogházra szállított le, míg a Kuria néhány nappal ezelőtt jogerősen 1 hónapi fogházban szabta meg Szabó Dezső büntetését, de a büntetés végrehajtását felfüggesztette. Ebből az alkalomból egész terjedelmében közzé tesszük „Az Ember”-ben Szabó Dezsőnek ezt a briliánsan megírt híres cikkét:

Levél a tisztviselőkérdésről.

Tisztelt Tanár Ur! Levelét, panaszaít vettem. Ön azt kívánja, hogy a nyilvánosság elé vigyem az Önök szomorú helyzetét, megteszem.

Irja Ön, hogy öt gyermeke és beteges felesége van. Hogy négy évig volt a fronton s ez az Ön idegeiben is helyrehozhatatlan nyomokat hagyott. És hogy a front után jött az irtózatossabb harc: harc a megélhetéssel. Eladták minden kedves tárgyukat, végül a szükségesekeket is, a felesége kelengyéjét is. Ön naponta nyolc-tíz órát ad, hogy a túlságos munka és a gondok bódultságában képtelen már a tanítványai arcát is meglátni. És lelkiismeretét érez, hogy már nem tud semmi hasznára lenni tanítványainak.

Irja, hogy az utolsó állami segítség a legvéresebb gúny az Önök nyomora ellen. Hogy mikor az állam valami lényegtelen pénzüsszeggel felemelte az Önök illetékét, ugyanakkor megvonta a cselédelállási kedvezményét. Szóval: azt a falatot, melyet a nyilvánosság előtt ad, szelid intimitással más címen visszaveszi.

Irja Ön, hogy ebben a lehetetlen állapotban mennyire lezüllik anyagilag és szellemileg a tanárság. Hogy mennyit súlyed ezzel közoktatásunk és a közélet morálja. Végül esetel kollégáinak és általában az egész tisztviselőségek az elkeseredését Rámutat, hogy az állam csak azért hirdeti a tisztviselőfelesleget, csak azért jelenti be a tisztviselők húsz procentjének elbocsátását, hogy ezzel pórázon tartsa ezt az elkeseredést. Mert tisztviselőfeleslegről szó sem lehet, hiszen a mai gazdasági helyzetben így is mindenkinek holtra kell dolgoznia magát.

Végül hozzátesszi: „Pedig kár az államnak ilyen immorális eszközökkel dolgoznia, mert a hazafias tisztviselőség ideálizmusa még ebben a nehéz küzdelemben is tisztelni fogja a kellő határokat.”

Tisztelt Tanár Ur! Az Ön egyszerű szavai borzalmasabb rémregényt adtak össze, mint a Ponson du Terrail kötetei. És mégis: én, akiből máig is a legnaivabb ponyvamozi-darab ki tud facsarni egy gyermekkönyvet, hidegen nézem az Önök szenvedését. Irja, hogy elpusztulnak: hát elpusztulnak. Irja, hogy elpusztul az egész magyar lateiner társadalom: hát elpusztul.

Az a sors éri Önöket, melyet megérdemelnék.

De ez még csak az Önök sorsa volna. De az Önök sirján örök szenny marad. Nagyobb szenny, mint a gyáva katona sirján. Önök hazaárulók voltak és a magyarság bünnös sirásói.

Van olyan korlátoltság, mely már gaztett, van olyan nemlátás, mely már gyilkosság. Önöknek látniuk kellene, hogy a mai állam kapitalista-tényezők erőhatalmi intézménye. Önöknek látniuk kellene, hogy a magyarság fennmaradásának primitív feltétele, hogy az állam átalakuljon a magyarság dolgozó tömegeinek jogi intézményévé. Önök már

az ézopuzsi mesékből tudhatták volna, hogy az erővel szemben csak erővel lehet eredményeket elérni. Mi lett volna az Önök teendője?

Megteremteni az összes dolgozó kéz és dolgozó agy egyetemes szolidaritását az országban. Ahol minden egyes dolgozó ember haláláig menő garancia lett volna minden egyes dolgozó ember éleljojaiért. Ahol a kézimunkások számereje védte volna az Önök szellemi küzdelmét. Ahol az Önök intelligenciája utat nyitott volna a dolgozó tömegek jogainak. Ahol egyetlen óriási szervezetben, egyetlen diszciplína alatt, egységes sztratégiával és eszközökkel kicsikarták volna a jogtalan erők kezéből a minden becsületes munkát jogaihoz juttató magyar demokráciát.

Ehelyett mit tettek Önök? Önök úri emberek voltak. Önök ideálisak voltak. Önök lojálisak voltak. Mit jelentett ez?

Ismeri Ön az amerikai regényekből annak a rabszolgának a típusát, ki saját nyomorult sors- és vértestvéreivel szemben a kizsákmányoló úr mellé áll, annak lesz mindenrekapathó eszköze, bálványozója, korbácsa, még ha őnmaga is korbácsokat kap? Ezt a szerepet játszották Önök a magyar gyarmaton.

Két egyenlőtlen csoport tragikus küzdelme volt Magyarország. Azoké, akik a munkájukból élnek és azoké, akik e dolgozók munkájából élnek. Az Önök lojális, morális, úri ideálizmusa mindig ez utóbbiak oldalán volt. Ezeknek szóttek Önök nimbuszt és mitológiát, ezeknek izzadtak védő ideológiát, ezeknek voltak mindenrekapathó eszközei. Teljesen érthető, hogy ezek vetették meg Önöket a legjobban s úgy bántak Önökkel, amint a megvetett eszközökkel banni szoktak.

Az Önök hazaáruló baromi ideálizmusa miatt ment tönkre szellemileg és anyagilag a magyar középosztály. Az Önök magyargyilkos, gyáva ideálizmusa miatt maradt szervezetlen a magyar intelligencia. Az ember lényegileg ragadozó állat s kisebb bünnös az, aki rabol, a nagybünnös az, aki rabolni enged. A bekövetkezett tragédiákért, a szétdarabolt országért, a kirabolt magyarságért a felelősség nagy része Önöket terheli.

Önöknek két Magyarország közt kellett választaniok. Az egyik a dolgozó emberek győzelmes szolidaritásának nagyszerű alkotása lett volna. Ez jelentett volna földet, tisztességes megélhetést, fizikai és szellemi fejlődési lehetőséget minden dolgozó magyar számára. A magyar család biztos bőségben hajthatta volna ágait: kenyér, egészséges lakás, megvédett egészség, igérő holnap várta volna az új csemetéket. Ez a Magyarország minden rabló és élősdí halála lett volna.

És a másik Magyarország? Nem merem részletezni. De, tisztelt Tanár Ur, tisztítsa meg egy percre az ideálizmus csipától a szemét s próbáljon látni a halál előtt! Nézze: mi sorsa van annak, aki érték, aki dolgozik, aki becsületes? És nézze: mi sorsa van annak, aki becsstelen, aki harácsol, aki csal, aki rabol, aki visszaél? Ha egy országban csak egyetlen immorális türetnék meg: az, amit ma kósztpénznek neveznek, az az ország már az egyetemes rablás lupanárja volna. Csak ez az egyetlen szörnyiség van itt? Ez a Magyarország minden rabló, minden élősdí melegágya. Ez a Magyarország hétmillió dolgozó magyar mindennapi halálos agóniája, lassu elpusztulása. Az Önök ideálizmusa ezt a Magyarországot választotta.

Elpusztulnak Önök. Sok szerencsétlen nő és ártatlan gyermek pusztul el Önökkel. De

az Önök pusztulása nem tragédia lesz s az emberi méltóság féngéből egy sugár sem fog felcsillanni fölötté. Elpusztulnak, amint kidől az igás barom, amint elvágódik az agyonstrapált lakáj. És a szabad zsákmánnyá lett pusztulómagyar faj átka lesz egyetlen sirí emlékkük.

Ez a válaszom Önnek, Tanár Ur. Gellérthegy, 1923, március 15.

Szabó Dezső.

Brazíliai levél

Egy brazíliai emigráns barátunk, aki már számos érdekes írásával kereste fel „Az Embert”, írja a következőket:

Petropolis, 1924 május 19.

Mai levelém a kis Márer nagy esetéről szól, amelyet ő maga mesélt el és amelynek hitelességét egy kis daganat igazolja a szeme felett valami kis kékes fekete szinrel, amelyet azonban hiába próbál lemosni (pedig szeretné eltüntetni onnan) de nem megy le.

Kezdem azzal, hogy 6-7 hónappal ezelőtt beállít hozzám Rió de Janeiroban 2 magyar, az egyik ő volt, Márer, pesti fiu, a Murányi-utcából. Bécsben szerezte meg címem valahogy és bennem volt minden reménye. Megkérdeztem tőle, hogy elég bátorsága volt egy bizonytalan cím miatt ilyen hosszú utat kockáztatni, mire azt válaszolta: „ha maga nincs itt, igazán nem tudtam volna, kihez fordulni!” Igazán nagyon meg voltam akadva vele. Elektrotechnikus volt otthon, álláshoz juttattam egy akumulatorgyárban s bizony nagyon nyavalyás fizetést adtak szegénynek, de megtudott éppen élni belőle. Azonban nagy baj történt, a gyár megbukott s a kis Márer kenyér nélkül maradt. Ismét feljött hozzám tanácsért, kivittem magammal az épületre s ott festette velem szép egyenletesre a szobákat. Sokszor mondta: „Majd meglátja, én rövidesen elmegyek innen!” Tényleg, nem telt bele egy hónap és a kis Márer eltűnt.

Pár hét előtt sétáltam a tengerparton s nézgettem a hazafelé induló hajókat, este volt már s lehetett gyönyörködni az isteni szép riói panorámában, mikor az egyik szálloda mellett megszólt a nevenem egy ismerős hang. Megfordulok, hát az én kis barátom volt, aki eltűnt olyan hirtelen. Lefogyva, beesett arcával s rossz ruháját szégyelve, takargatni akaró, kezével, mint egy kísértet hatott rám. Megkérdezte, nem-e ismerlek vele együtt végigmenni az utcán, — tekintve, hogy én még csak valahogyan fel vagyok öltözve, — mire én persze válasz nélkül karonfogva lecipélttem a partra, hol leültünk s elmesélte szomorú kis történetét, hogy-hogy akart volna eljutni Északamerikába, ha sikerült volna.

— Már régen törtem a fejem — meséli —, hogy ebből a meleg városból elkerüljek, de hogy mi módon, azt nem tudtam még magam sem. Pénzem nem volt, ruhám sem volt már sok, mert eladogattam őket, a keresetből a lakásra sem teltt jóformán, nemhogy kosztra, portugálul nem tudtam megtanulni s így elgondoltam, hogy legjobb lesz elpucolni innen. Mikor a munkának vége volt, minden este beszöktem a kikötőbe (ahová csak jeggyel vagy igazolvánnyal lehet bejutni) néztem a berakodást s spekuláltam, hogy lehetne feljutni valamelyik hajóra. Az egyik nap láttam, hogy ahol a szentet rakják be a hajóoldalán, 2-3 alak bemászik a szenes raktárba, de a matróz elcsippte őket s kipofozta s kidobta az ajtón. Így jutott eszembe, hogy ilyen módon fel fogom csempészni magamat egy hajóra. A szénrakodó munkások befejezés előtt voltak s a matróz is eltűnt az ajtóból; gyorsan elhatároztam magam s beugrottam a rakodó csónakba, pár cigarettát adtam az embereknek, s aztán be a sok szén közé.

— Eleinte nem láttam semmit, csak a nyitott ajtót s a puffanó szenes zsákokból felcsapódó fekete port, de ez sem tartott sokáig, mert rövidesen befejezték a rakodást s becsukták az ajtót. Koromsötétség volt s én nem láttam a kezemet sem s tapogatózva egy rakás szenes zsákra telepedtem le. A hajó elindult s én vártam jó pár órát, míg azt gondoltam, hogy már a nyílt tengeren lehetünk s megindultam keresni a kijárást, amit nem találtam meg, pedig egy fél-skatulya gyufát gyujtogattam el már. A szenesraktár szép nagy helység volt s mikor az egyik sarokba érek, egy emberbe ütök-

Café-Restaurant Atlantis Wien — Schwarzenbergplatz

Elsőrangú étkező és kávéház. Legfinomabb menü. Az előkelő magyar világ találkozóhelye. Minden este Geiger Max kitűnő zenekara hangversenyez.

Graben szálló és kávéház

I. DOROTHEERGASSE 3 TELEFON: 75-2-10
Az új igazgatóság alatt figyelmes kiszolgálás és polgári árak!
II. A magyar kereskedők találkozóhelye II

zöm bele, ki szintén fekete volt, mint én. Szóval bajtárs! Ő már aztán jobban volt informálva a hajóról, mint én és törött portugál-spanyol keverékű beszédjéből bizony a felét sem értettem meg, mit akar mondani. De azért vele tartottam s ő megmutatta az ajtót, s megjegyezte, hogy még „calma“, azaz türelem, majd kinyitják, ha szénért jönnek. Elmesélte, hogy Buenos-Ayresből jött Rióig szintén így, de ott letették a hajóról s most erre szökött fel s fel fog jutni Északra.

— Később tényleg kinyitották az ajtót, villanyt gyújtottak s megláttak bennünket. Hát bizony egy pár pofont kaptam s vittek a kapitány elé, aki tolmács utján kihallgatott s becsukott a konyha mellé egy spájzba. Itt örült meleg volt, de azért jobb volt mint lent s sok száraz szilvát szedtünk magunkba, mert a flamó már morogni kezdett. Másnap reggel levittek a konyhára s krumplit pucooltam.

Nagyon jól éltünk egész Trinidadig s ott azt mondta a tapasztalt társam, hogy itt jó lesz lenni, mert becsuknak bennünket Barbadosban megint s sose jutunk New-Yorkba. Azonban nagyon erős volt a kordon s nem tudtunk leszökni.

A következő állomás Barbados volt s itt sikerült (tekintve, hogy este érkezünk s szemet vettek fel) a hajóláncon lemászni a partra s onnan be a városba. A társam itt eltűnt tőlem s én egyedül mászkáltam a sötét utcákon egy krajcár nélkül. Az éjszakát egy farakás mellett töltöttem s reggel elmentem körülnézni, mit lehet majd csinálni.

— A városban csupa fekete lakott, mindenütt csak angolul beszéltek. Fehér embert ritkán láttam s kerestem német felirású céget, kocsmát vagy valami zsidót, de nem találtam egyet sem. Este már holtra fáradtan vándorogtam, de nem mertem senkit sem megszólítani, mert féltem, hogy megfogják, mert semmiféle igazolványom nem volt velem. Éjjel ismét a szabadban háltam, s reggel felé egy tengerészleubujba mentem, gondolva talán találok egy emberkinézésű valakit.

Rettenetesen kínzott már az éhség, a szakálam is megnőtt alaposan, a ruhám össze-tépvé a hajólánctól, nem valami fényes jelenség lehettem. Bent nem találtam senkit a vendéglősnökön kívül, ki fehér volt. Kérdeztem németül s pár szót, amit a hajón fel-szedtem, felhasználva angolul „giv mir essen“ és a kezemmel mutattam, hogy enni akarok, ő pénzt kért, de az nem volt s mondtam, hogy dolgozni akarok érte. De bizony nem értett meg. Enni adott valamit s aztán szé- nek engedett. Az utcán a véletlen ismét összehozott az én eltűnt fekete bajtársammal, akít majd hogy össze nem csókoltam, mert ő volt az egyedüli ember, akivel meg tudtam magam értetni.

Neki volt valami pénze még, amiből enni-valót vett nekem és 1 kg kekszet, mert holnap jön egy Royal Mail hajó, ami innen visz New-Yorkba és arra fogunk felszökni.

Azonban pechünk volt, mert elfogtak bennünket a kikötőben s bevitték a rendőrségre, hol azt a jóakaratu tanácsot adták, hogy 3 nap alatt tünjünk el innen, mert ha újból elfognak, ugy 50 font sterling pénzbírságra ítélnék vagy félévi fegyenclepeben részünk.

— A jó tanácsot megköszöntük s ismét kimentünk a kikötőbe s egy Halifaxba induló halászhajóra szöktünk fel, amelyen aztán másnap jelentkeztünk, de nem a legsze-vebb fogadtatásban volt részünk. Legnagyobb szerencsétlenségünkre a hajó nem Halifaxba, hanem egy közeli lehetetlen nevű szigetre ment. Mielőtt beérkeznénk, bezárnak az egyik kabinba s ott tartottak, míg ismét el nem indultak vissza Barbadosba. A megérkezés-kor átadtak a rendőrségnek, hol egy napig becsukva tartottak s aztán bevitték a fegyencházba. Nagyon el voltam keseredve, mikor a csikos ruhát rám adták. Elátkoztam, hogy ilyen könnyelműen s megdöbbenéssel eljöttem hazulról. Az első nap nyugton hagytak, csak az adataimat írták be a nagykönyvbe, meg ujlönyomatot és fényképet csináltak rólam. Másnap reggel öt órakor felzörgettek s kezemet egy vékony lánccal

a lábamhoz vasalták s le kellett mennem a templomba a többiekkel. A folyo-son a szabadon levő balkezemet a másiknak az előttem menőnek a vállára kellett tennem s ugy hallgatni a misét, amiből semmit sem értettem. Míse után a reggeli. Egy nagy terem faasztallal, egy bögre cukros víz és egy darab fekete kenyér, amilyen rosszat még életemben nem ettem. Aztán ki munkára földet törni csakánnyal. Ebé- det kihozták, egy tál leves egy kis hussal, egy fekete kenyér.

Este már a kimerültségtől alig bírtam állni a lábamon. A facipő feltörte a lábam, csupa seb lett. A tenye-rem sem nézett ki különben. A vacsora cukros víz (piros unyers cukorlé) és kenyér. Vacsora után ismét séta. Az asztaltól amikor felállok, a lábam már nem bír mozogni s én vándorogva megyek az egy óras egészségi sétára, hol nem szabad még csak beszélni sem s a társam megy hátul. Már nem bírom tovább, odaszólok az őrnök a lábamra mu-tatva, hogy engedjen leülni, mire az a gumibottjával fejbeütött hogy összeestem. Másnap reggel vasárnap volt s vittek le az irodába, hogy kopaszra nyírják. Ugy éreztem, mikor a székre lenyomták, hogy ez a vég s innen nem tudok sose többé kijutni. Ártatlanul a sok fekete és deportált angol fegyence közt kell eltöltenem életemet, holott ma 21 éves vagyok...

— Mintha isteni csodat éltem volna át, mert éppen a hájamba vágott már a gép, mikor a városi detektív, aki behozott volt bennünket, egy cédulával keres kettőnkét, hogy a most beérkezett „Western World“ hajóra vigyenek, amelyik kihozott s amely vissza fog bennünket szállítani Rióba. Soha nem hittem volna, hogy örülni tudok Riónak, amelyet oly sokszor átkoztam, de most való-ságos szabadás lett a részemre. Meglánc-olva vittek fel a fedélzetre. A sok jóakaratu matróz, kiknek a hajó indulásig be kellett volna zárni, a konyhába vittek, adtak enni-lni, ruhát adtak tisztát, az utazók össze-adtak pár dollárt s fehérműt a részünkre, mert rettenetesen lerongyolódva voltunk. Pár nap a hajón ismét rendbe hozott bennünket. S tisztítottam a krumplit ismét, mintha mi se történt volna.

— Rióban partra tettek s most mosogató vagyok, van kosztom, lakásom s fizetést is kapok. Kovács Egon

Az olvasóhoz. „Az Ember“ előfi-zetőihez mai lapunkkal együtt gyűjtő-ivet küldünk és kérjük, hogy minél több előfizetőt gyűjtsenek olvasóink és az előfizetési gyűjtőleveket lehetőleg sür-gősen de legkésőbbben ju-lius hó 15.-éig a pénzzel együtt küldjék el „Az Ember“ kiadóhivatalába, Wien, V., Hamburgerstr. 20. Ezuttal figyel-meztetjük előfizetőinket éppen ugy, mint árusítóinkat, hogy minden összeget és minden levelet Hamburgerstrassei kiadó-hivatalunkhoz sziveskedjenek küldeni, mert csak azokat az összegeket ismer-hetjük el, amelyeket „Az Ember“ ci-mére küldöttek és kiadóhivata-lunk nevében senkinek sincs joga „Az Ember“ szá-mára pénzt felvenni. Még egyszer kérjük olvasóinkat, hogy új előfizetők gyűjtésével és a begyűlt összegeknek sürgősen való beküldésé-vel sziveskedjenek a segítségünkre sietni. „Az Ember“ kiadóhivatala.

(x) Magyarok ha Bécsbe jönnek, ne mulasszák el felkeresni az Atlantis Káffe-Restaurantot (Schwarzenberg-Platz). Elsőrendű bécsi és magyar konyha. Az elő-kelő magyar világ találkozóhelye. Este hang-verseny.

(x) Egyetlen magyar mulató, a Re-naissance-bar (Dukesz-bar) I. Singerstrasse 9. Legjobb magyar cigányzenekar. Naponta 2 óráig, hétfőn 4 óráig nyitva.

Főszerkesztő és kiadótulajdonos:
GÖNDÖR FERENC
A szerkesztésért felelős RENGÉR JOZSEF
V., Leitgebasse 14. I.
Szerkesztőség és kiadóhivatal V., Ham-burgerstrasse 20., II/7.
Prágai szerkesztőségünk:
Praha Vinohrady Zizkova 12.

„SLAVIA“ szállítási vállalata
Internacionális *
szállítások. Sa-játraktárházak, WIEN, I., Fischhof 3
Áruhitel. Stb. Telefon: 68108, 61005, 58419

MAGYAR CSEMEGENESKEDÉS
IV., Margaretenstrasse 13.
Állandóan friss prágai sonka. — Fel-vágott. Sajt. Figyelmes kiszolgálás.

Baden Kirándulók **Baden**
találkozó helye
HOTEL-RESTAURANT
„STADT WIEN“
ELSŐRANGU ÉTELEK ÉS ITALOK
A MERICAN-BAR
TULAJDONOS: FRANZ KUBELKA
Kurpark kávéház
és vendéglő nyitva Naponta koncert!

Centralbad
A legmodernebb gőz és kádfürdők
Wien, I., Weihburgg. 20 Tel. 77-401
Nyitva 8-11-g: hétfőn, szorán, csütörtök-
kőn, pénteken és vasárnap
8-5-g: szombat. Kedden zárva

PALMA

Végül is Okos ur megérkezett haza,
Több a tudománya, soványabb a hasa.
A hosszú nagy utat nem érzi talpbőrén,
Mivel Palmatalp és sarok volt cipőjén.
Nagy könyvben megírta windaszt, amit látott,
Ahonnan szólnak mind e sorok tihozzatok.
Olvassa, mit írtam, minden felnőt, gyerek,
En ezentul mindig csak Palm at viselek.

CIRKUSZ CENTRAL
Telefon 42-2-95 II., Praterstern Telefon 42-2-95
Ma és naponta! 8 órakor este Ma és naponta!
a saison slágere: Schneider Alfréd kapitány az
India Bécsben 50 oroszlánnal
Egy ünnepegy a gwaliori maharadzsnánál.
Nagy kiállításos revü 120 szereplővel.
Indiai fakirok — Nagy Bajader-ballet.
— Elefánt. — Teve. — Ló és a többi.
Mindeu szombat délután fél 5 órakor
gyermekelőadás olcsó helyárrakkal. Min-
den vasárnap 3 előadás: fél 4-kor,
fél 6-kor és háromnegyed 8-kor este.
Allatkert a Central Cirkusz mellett. Naponta délelőtt
10 óráig nyitva.
Beléptidj: Felnőtteknek 5000 K. Gyermeknek 3000 K. — **Hagyár Buffet!**

Moderne Druckerei
empfehl. für zur Herstellung sämtlicher moderner Druckerarbeiten
DRUCK-UND VERLAGS-GESELLSCHAFT M.B.H. «RING» WIEN, XII. RUCKERG. 12
TELEPHON NR. 82-3-13
VERLANGEN SIE DEN BESUCH UNSERES VERTRETERS

CAFÉ MADRID Wien, II., Praterstr. 76. Esténként **Csicsó Gyula** cigányprímás és zenekara hangversenyek
Minden hétfőn, csütörtökön és szombaton reggel 3 óráig nyitva!
Dianabad kávéház Naponta 2 óráig, kedden, csütörtökön és vasárnap 3 óráig nyitva. Naponta a külföldi turnéről visszatért **Munczy Béla kitünő cigányzenekara hangversenyez!**
LEOPOLD ASCHER BRUDER különlegességi áruház női kabátok, kosztum-ruha és bluzokban, Husvétii occasiós áruk. A leggazdagabb választék
WIEN, VII., MARIAHILFERSTRASSE 50 SZ

Előfizetési felhívás

Fölkérjük, hogy „Az Ember“ című bécsi hetilap számára előfizetőket gyűjteni sziveskedjék. Siessen mindenki a segítségére „Az Ember“-nek nehéz helyzetében. Az előfizetési gyűjtőleveket a pénzzel együtt kérjük legkésőbb julius 15-ig beküldeni „Az Ember“ kiadóhivatalába Wien, V., Hamburgerstrasse 20.

Wien, 1924 június hó

Köszönettel

„Az Ember“ szerkesztősége
és kiadóhivatal

„Az Ember“ előfizetési árai: egyegyed évre Ausztriában 55.000 korona, Csehszlovákiában 28 cseh korona, Romániában 140 lei, Jugoszláviában 70 dinár, Amerikában 2 dollár.

Szám	Az előfizető neve	Címe	Előfizetés ideje	Összeg
1				
2				
3				
4				
5				
6				
7				
8				
9				
10				
11				
12				
13				
14				
15				